

VERDENSKRIGENS EFTERVEER

Vi var ankommet med flyttelæset til det nye sted i Tidsholm 1. april 1947. Solen skinnede. Det ville den have gjort, især i mine forældres hjerter – også uden, at den skinnede på himlen. En gråvejrsgang ville såmænd have været mere end nok – måske var det i realiteten den største dag i deres liv. Måske større, end da de blev gift eller, da de fik mig. Vor hund, Flink, fejrede dagen ved på eget initiativ at tage et par runder omkring gården. Eller ”æ stej”, stedet, som mine forældre ville have udtrykt det. Også jeg, der manglede et par måneder i at fylde ni år, fornemmede, at der var noget mere end blot forår i luften. Derfor er dagen også blevet stående i min erindring som noget ganske særligt. Vi havde længe set frem til at flytte til det nye sted. Ikke fordi det i størrelse, beliggenhed eller i materiel henseende repræsenterede noget bedre end det, vi havde forladt. Nærmere tværtimod. Hemmeligheden bag mine forældres og dermed også bag min forventningsfulde glæde lå gemt i den ene sætning, som jeg har hørt dem gentage så ofte – og som i realiteten rummede alt: - Det er vores eget, her er der ingen, der kan jage os bort. Her kan vi blive lige så længe, vi selv vil.

Stedet hed og hedder Tidsholm – et navn, der voldte mig mange kvaler, ikke mindst blandt kammerater og i skolen. Jeg prøvede desperat at udtale det med endog meget blødt ”d”, men lige meget hjalp det. I realiteten skærpede det formodentlig kun opmærksomheden omkring ordet. – Tisser I meget der? Var blot én blandt mange morsomheder, som det navn afstedkom. Også en anden ting generede mig tilbagevendende og voldsomt.

Det sønderjyske kaffebord er som bekendt omfattende og mangfoldigt, men sommetider kunne det også være repræsenteret med en enkelt komponent. Og det var ikke særlig morsomt for en teenage-dreng at høre sin mor spørge teenage-kammeraten, om han ikke ville have en knepkage – og senere måske, om han ikke ville have en knepkage mere. Spurgt med en mine, der absolut ikke var generet af associationer, for min mor kendte helt bestemt ikke ordet i anden betydning end som bagværk.

Det uheldige stednavn, Tidsholm, dækkede over tre husmandssteder, placeret i en trekant, og hvor det ene lå klods op af jernbanen, mens de to andre, deriblandt vores, lå ca. 400 meter nord for skinnelegemet. Der var et par kilometer til nærmeste stationsby, Jejsing, og vejen dertil var et hjulspor, der løb parallelt med jernbanelinjen. Nærmeste by var Tønder, otte kilometer mod vest.

Baggrunden for mine forældres store glæde var følgende: Min far Annas forpagtede sammen med sin bror Thomas i slutningen af 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne den statelige marskgård Bjerremark, der ligger uden for landsbyen Ubjerg sydøst for Tønder. Hertil kom min mor som husbestyrerinde for de to ungarle. Og hun og min far blev kærestere.

I 1934 blev de gift og forlod Bjerremark for at forpagte en gård i Alslevkro, syv kilometer øst for Løgumkloster, af Kreditanstalt Vogelgesang. Mens min farbror købte en gård i Søvang i nærheden af Øster Højst. Kreditanstalt Vogelgesang med hovedsæde i Haderslev var blevet oprettet i 1926 som det tyske modstykke til det danske Landeværnet, oprettet 1913. De to organisationer fungerede som henholdsvis det tyske og danske bidrag i den jordkamp, der intensiveredes kraftigt mellem de to verdenskrige.

Mine forældre tilhørte det tyske mindretal – var altså det, der normalt kaldes hjemmetyskere. Begge havde de, som født i henholdsvis 1901 og 1902, kun gået i tysk skole. Med genforeningen var de

blevet danske statsborgere, men deres sindelag forblev tysk – formet som det var af forældre og skole i kejsertidens sensommer. Det tyske mindretal i Nordslesvig passede ikke ind i den almindelige europæiske definition på et mindretal. Religiøst skilte de luthersk reformerte hjemmetyskere sig ikke ud fra det danske flertal. Heller ikke sprogligt. Deres dagligsprog var jo ikke tysk, men derimod den danske dialekt sønderjysk, så heller ikke på dette punkt skilte de sig ud. Kun hjemmetyskernes sindelag – dette ubestemmelige begreb, formet af skolegang og tradition, var tysk. Således også med mine forældre.

Det tyske mindretal blev voldsomt inficeret af nazismen. Mange håbede naturligvis på en grænserevision, der atter skulle gøre Kongeåen til rigsgrænse. Forholdsvis mange medlemmer af mindretallet meldte sig til Waffen SS, en stor procentdel meldte sig ind i nazi-partiet, og langt de fleste af dem meldte sig som Zeitfreiwillig til tysk paramilitær hjemmetjeneste. Mine forældre meldte sig ikke til nogen af delene. Men jeg husker tydeligt det pres, der blev lagt på dem – og især på min far.

Diskussionerne i køkkenet var mange og højrøstede, mange forsøgte at overtale min far til at gå med til det ene og det andet, men han holdt stand. Ikke en gang den tilsyneladende uskyldige fælles suppe-spisning deltog mine forældre i. I 1945 kom så nedturen for medlemmerne af Det tyske Mindretal, maj måned betød ikke noget befrielsesforår for dem. For mange af dem betød Tysklands totale stats- og civilisationssammenbrud en afsløring af deres åbenlyse svigt i forhold til værtsnationen Danmark.

For alle i mindretallet blev befrielsesårets sammenblanding af nazi-regimet med den almindelige tyske historie og kultur en personlig og national katastrofe. Das Land der Dichter und Denker blev – blandet sammen med nazisternes 12 regeringsår – transformeret til Das Land der Richter und Henker. En betydelig del af mindretallet blev i de første ophidsede befrielsesdage interneret i den nu omdøbte tidligere koncentrationslejr Frøslevlejren – i Faarhuslejren. Min far blev hverken arresteret rigtigt eller ved en fejltagelse.

Men et sted må der i mit sind have været en usikkerhed. Jeg kunne jo huske forkert. Jeg var trods alt kun knap syv år i maj 1945. I hvert fald søgte jeg, da jeg begyndte at skrive erindringer, mere konkrete og kontante vidnesbyrd om mine forældres handel ogandel i de fem besættelsesår.

Glad blev jeg derfor, da jeg i midten af 1990'erne i Landsarkivet i Aabenraa fandt en skrivelse, som jeg vidste måtte findes et sted. Jeg havde hørt mine forældre snakke om den, men havde den overlevet? Jeg kunne ikke vide det, men nu havde jeg pludselig originalen i form af en udtalelse, skrevet af vor genbo i Alslevkro, den meget dansksindede mejeriejer Søren Petersen. Det fremgår ikke af udtalelsen, i hvilken anledning eller på hvis foranledning, den er blevet til, men den er dateret oktober 1946 – altså, mens vi endnu boede på gården i Alslevkro. Men jeg gætter på, at det er min far, der har taget initiativet, men den konkrete anledning har jeg ingen anelse om. Jeg gengiver her originalen med dens tekst og tegnsætning:

På givne Foranledning kan jeg her udtale at Hr. Forpagter Annas Petersen baade før under og efter Besættelsen altid har været fuldt korrekt i sin Optræden og ikke nogen Tid, såvidt mig bekendt, i mindste maade med sit Sindelag vakt Anstød ej heller udtalt sig nedsættende om det danske Land og Folk.

*Mejeriet Arnaa d. 7/10 1946
Søren Petersen (sign.)*

Jeg var jublende glad. Her stod jeg med den skrivelse, der til fulde bekræftede den overbevisning, jeg egentlig altid havde haft i mit stille sind – at mine forældre under besættelsen naturligvis var forblevet tysksindede, men at de ikke havde gjort noget, der kunne kompromittere dem, eller som kunne anbringes under nazistisk eller anden landsskadelig virksomhed. Det må for dem have været en vanskelig balancegang i betragtning af, hvor inficeret med nazisme det tyske mindretal som helhed angiveligt havde været.

På den baggrund sårede det mine forældre meget, at de alligevel skulle forlade den gård, som de trods alt havde investeret deres kræfter i og forpagtet i over ti år. I 1945 var det af De allierede blevet bestemt, at al tysk (og japansk) ejendom skulle konfiskeres – altså også i Danmark og her til fordel for den danske stat. Det, der sårede mine forældre, var tillægsbestemmelserne om, at de tidligere forpagtere under ingen omstændigheder kunne beholde forpagtningen eller købe de ejendomme, de havde haft i forpagtning. Endvidere skulle hele besætningen og hele løsøret sælges på en meget ydmygende offentlig auktion, hvor det beskedne udbytte dog tilfaldt mine forældre.

De talte ikke ofte og min far helst slet ikke om den uretfærdighed, der fra statens side efter deres mening blev forøvet mod dem som trofaste danske statsborgere. Men det nagede dem. Mest min far. Han talte aldrig om det og desværre døde han allerede 1962 som en mand, der var slidt op af fysisk arbejde. Min mor, der overlevede ham i 20 år, havde med sit lyse sind nok nemmere ved at bearbejde og glemme.

Jeg husker en begivenhed i 1946, som måske trods alt kunne være et plaster på uretfærdighedens åbne sår. Og som har tilfredsstillet min fars meget snusfornuftige indstilling til tilværelsen. I god tid før den offentlige auktion, hvor husdyr og løsøre skulle sælges til højeste bud, transporteredes i nattens mulm og mørke en halv snes af de bedste malkekøer og to arbejdsheste ned til min farbrors gård i Søvang i nærheden af Øster Højst. Det skulle være vores startkapital på Tidsholm. Der blev det sted, hvor jeg voksede op, og kom til at tilbringe mine vigtigste barndoms- og ungdomsår. Det blev for os alle tre ti år – langt ude på landet, med meget arbejde, uden elektricitet, med små kår, men med en glæde ved at arbejde på egen jord. Det helt afgørende var, at stedet var vores eget. Her var der ingen, der kunne jage os bort.

Bragt som kronik i Flensborg Avis 20.02.2007.

